

Den eftersinnande
Fritänkaren

Nr. 289 November 2020

Tjugoåttonde årgångens sista nummer 10

Innehåll :

Steve Jobs testamente	2
Återblick på de fyra Trump-åren (<i>Jamie Sheffield</i>)	2
JBW:s musikaliska råd	3
Shakespearehärvan (<i>Cui Bono</i>)	4
De bästa filmerna sedan senast	18
Några milstenar, november 2020	26

Fritänkaren, som utkommit med 288 nummer sedan 1992 i både pappersform och på nätet, har aldrig sökt eller undfått något statligt eller kommunalt stöd eller bidrag för sin utgivning, ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Den har aldrig haft någon sponsor. Samtliga tidigare nummer finns tillgängliga på
Wordpress: <https://clanciai.wordpress.com/fritankaren/>

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Donationer mottages med tacksamhet.

Bankkonto: 6682-338 254 102 (Handelsbanken, "Fritänkaren", C. Lanciai)
eller Göteborgs Skrivarsällskaps plusgirokonto, pg 35 86 46 – 8

Glöm inte att ange avsändare!!

Alternativt IBAN-nummer:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 8.11.2020

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

Endast den digitala upplagan har färgillustrationer.

Steve Jobs testamente

År 2011 dog Steve Jobs vid 56 års ålder av bukspottkörtelcancer och lämnade efter sig en förmögenhet på 7 miljarder dollar. Här är några av hans sista ord...

"Jag nådde toppen inom affärsvärlden, och i andras ögon framstod mitt liv som höjden av framgång. Men utanför arbetet fann jag föga glädje. Rikedomen framstod till slut bara som faktum i livet som jag vant mig vid. När jag nu ligger i sängen, sjuk och döende och minns hela mitt liv, inser jag att allt erkännande och all rikedom jag har bara är meningslöst inför den överhängande döden. Genom mörkret betraktar jag de gröna lamporna från maskinerna som vidmakthåller mitt liv och lyssnar till deras mekaniska hummanden och surranden. Jag känner hur dödens guds anda ständigt rycker närmare...

Nu vet jag, att när vi har samlat tillräckligt mycket för att det ska räcka för resten av livet, så borde vi ägna oss åt annat som inte har något med rikedom att göra, som borde vara viktigare, som relationer, kanske konst, kanske en dröm från yngre dagar... Att oavbrutet bara jaga mera tillgångar kan bara förvanska en person till vridenhet, som mig själv. Gud gav oss förmågan att förnimma kärleken i envars hjärta och inte bara tillgångarnas falska illusioner. Jag kan inte ta med mig all den rikedom jag vunnit i livet. Vad jag kan ta med mig är de minnen som kärleken har givit mig. Detta är den verkliga rikedom som kommer att följa med dig, vara kvar hos dig och ge dig kraft och ljus till att vilja fortsätta. Kärleken kan resa tusen mil på nolltid, och livet har ingen begränsning. Bege dig vart du vill, och uppnå vilka höjder du vill. Allt finns tillgängligt i ditt hjärta och ligger i dina händer.

Vilken är världens dyraste säng? Sjuksängen. Jag har pengar att anställa allt det bästa för allt vad jag behöver, men jag kan inte anlita någon för att överta eller dela min sjukdom. För pengar kan man få alla materiella möjligheter, men det finns en sak man inte kan köpa, och det är själva livet. När en människa bärs in till operationssalen inser han att han har en bok kvar att läsa, som han först måste få läsa färdigt, och det är boken om ett hälsosamt liv. I vad för livssituation vi än befinner oss för ögonblicket, så måste vi med tiden se det ögonblick komma när ridån går ner.

Sann lycka kommer inte av det materiella. Den kommer från den tillgivenhet som våra nära och kära ger oss. Utbilda inte dina barn till att bli rika. Utbilda dem till att vara lyckliga. Så när de växer upp vet de vad som är värdefullt och inte bara priset.

Ät din mat som medicin, för annars får du äta medicin som mat.

Om du vill köra fort, gå ensam! Men om du vill gå långt, gå med.

Omhulda kärleken till de dina och din familj, älska din hustru och din nästa, älska alla dina vänner, och ta hand om dig själv med att omhulda andra..."

Hans sista ord finns översatta till hur många språk som helst i hur många versioner som helst. Detta är bara ännu ett utdrag...

Återblick på de fyra Trump-åren (Jamie Sheffield, 29 mars)

Någon frågade, "Varför tycker vissa engelsmän inte om Trump?"

Nate White, en uttalad och klipsk engelsk författare, skrev följande svar:

"Några saker rinner mig då i sinnet.

Trump saknar vissa egenskaper som britterna traditionellt sätter värde på.

Exempelvis har han inget hyfs, ingen charm, ingen fason, ingen trovärdighet, ingen medkänsla, ingen kvickhet, ingen värme, ingen klokhet, ingen finhet, ingen känslighet, ingen självdistans, ingen ödmjukhet, ingen heder och inget behag, allt kvaliteter som underligt nog hans föregångare Barack Obama var rikligt utrustad med.

Så för oss får denna starka kontrast Trumps begränsningar att pinsamt framstå som ganska bjärt.

Dessutom tycker vi om att skratta. Och även om Trump kan framstå som ganska löjeväckande har han aldrig sagt något riktigt roligt, kvickt eller ens vagt roande, inte en enda gång, någonsin.

Jag säger inte detta retoriskt utan fullständigt uppriktigt: inte en enda gång, någonsin. Och detta faktum är särskilt störande för den brittiska känsligheten, då det att sakna humor för oss nästan är omänskligt.

Men med Trump är det ett faktum. Han tycks inte ens förstå vad ett skämt är – hans uppfattning av ett skämt är en krass kommentar, en obegåvad förolämpning, en grym tanklöshet. Trump är ett troll. Och som alla troll är han aldrig rolig och skrattar aldrig; han bara kraxar eller hånar.

Och skrämmande nog, så uttalar han sig inte bara i grova, smaklösa förolämpningar, utan han tänker på det sättet. Hans sinne är en algoritm av småaktig fördomsfullhet och simpel elakhet. Det förekommer aldrig någon underliggande ironi, komplexitet, nyansering eller något djup. Allt är bara på ytan.

Somliga amerikaner kan uppfatta detta som uppfriskande påstridigt, medan vi upplever det som tomhet och själlöshet. Och vi brukar traditionellt ta parti för David mot Goljat. Alla våra hjältar är käcka strykpojkar, som Robin Hood, Dick Whittington och Oliver Twist. Trump är varken käck eller någon strykpojke (*underdog*). Han är precis motsatsen. Han är inte ens någon bortskämd goddagspilt eller någon girig bekvämlighetsfetknopp. Han är mera som en fet snigel, ett privilegierat monster.

Och värst av allt, han är det mest oförlåtliga av allt för engelsmän, nämligen en översittare – utom när han är tillsammans med andra översittare; då skiftar han om till en kumpan.

Det föreligger oskrivna lagar och regler i detta sammanhang, Queensberrys iakttagande av grundläggande anständighet, och han bryter mot dem alla. Han slår ner, vilket en gentleman aldrig skulle göra, och varje slag han ger riktas under bältet. Han är särskilt förtjust i att sparka de sårbara och försvarslösa – och han sparkar på dem när de ligger.

Så det faktum att en väsentlig minoritet, kanske en tredjedel av amerikanerna, ser på vad han gör, lyssnar till vad han säger och sedan tänker, "Ja, det är rätt man för mig," vållar någon förvirring och inget litet obehag för engelsmännen, emedan

- Amerikaner borde vara trevligare än de själva och vanligen är det, och
- Man måste inte vara särskilt skarpsinnig för att märka någons brister.

Denna sista punkt är vad som särskilt förbryllar och oroar engelsmän och även många andra, då hans brister verkar ganska självklara.

Det är trots allt omöjligt att läsa en enda av hans twitterar eller höra honom uttala en mening eller två utan att finna sig stående vid en djup avgrund. Han gör sin ofärdighet till en färdighet, han är en Picasso av småaktighet och en Shakespeare av skitprat. Han begår fel även i sina fel, då han brister även i sina brister, och så vidare.

Det vet gudarna att det alltid funnits dumma människor i världen och gott om elakt folk också, men sällan har dumheten varit så elak och elakheten så dum. Han får Nixon att framstå som tillförlitlig och George W. Bush att framstå som klyftig. Om Frankenstein skulle få för sig att göra ett monster genom samlandet av enbart mänskliga brister, så skulle han göra en Trump. Och en ångerfull Frankenstein skulle sedan slita sig i håret och skrika ut i ångest: "Min Gud, vad är det jag har gjort!"

Om det gjordes en TV-såpa om att vara ett fån, så skulle Trump vara given som exempel."

JBW:s musikaliska råd

"Jag är inte rätt man att kunna ge dig råd i denna situation, då jag inte är någon musiker själv och aldrig varit det, och de enda musikstudier jag någonsin bedrivit var bara i musikhistoria. Emellertid är jag ju väl bevandrad och bekant med din musik, då jag känt dig sedan 1979 när du kanske stod på höjden av din musikaliska utveckling. Då jag kunde följa

med dig under de närmaste åren därefter kan jag ta fasta på en del punkter och några fler, genom din musikaliska självbekännelse.

Enligt mina slutsatser slutade du expandera 1986 i samband med ditt avsked från synagogan och att du lämnade orgeln bakom dig. Därmed upphörde din musikaliska precision i din praktiska exekvering, och även om ingen kompositör vinnlagt sig om någon sådan i personlig exekvering, så var det dock ett viktigt steg från reguljär praktisk musikalisk yrkesverksamhet till en friare sådan.

Du nämner ditt problem sedan barndomen med en otillräcklig högerhand. Detta har aldrig hörts i ditt spel, och jag tror alla som hört dig kan vara överens om det. Möjligen hindrade det dig från att någonsin bli en fullfjädrad pianist, men det har aldrig hindrat din musikaliska verksamhet.

Vad som borde ha satt stopp för denna var den incident du nämner när ett viktigt finger blev strimlat av en trädgårdsmaskin. Likväl hämtade du dig från denna skada och kunde efter några månader fortsätta som vanligt.

Vad som i någon grad allvarligt och negativt påverkade denna, som jag ser det, var ditt nyckelbensbrott 1989. Jag hörde ju dig både före och efter denna skada och kunde konstatera en skillnad i form av en betydande hämning, och du komponerade väldigt litet under de följande åren, fastän benbrottet inte gav något bestående men. Denna skada på väg till en konsert kan dock ha varit psykologiskt allvarlig, och en sådan kan vara mera fatal än en fysisk sådan.

Krympande händer i ålderdomen kan man inte göra någonting åt, men jag måste dock konstatera att både Horowitz och Rubinstein fortsatte konserterna i 80-årsåldern utan att hörbart ha låtit sig påverkas av en tilltagande ålderdoms fysiska problem.

Du var alltid för självkritisk. Min uppfattning är att ingenting skadat din musikaliska verksamhet mera än din egen självkritik. Detta är vanligt hos alla konstnärer och är mera ett tecken på deras kvalitet än på att de faktiskt är så bristfälliga som de tror. Många har låtit denna självdestruktiva fallenhet gå så långt att de förstört sina egna verk, som Nikolaj Gogol sin sista del av "Döda själar".

Så länge jag har känt dig har du övervägt att uppge musiken, men ingen annan har väl någonsin gett dig en sådan rekommendation. Jag menar att du aldrig bör uppge komponerandet, hur mycket ditt spel än saboteras av din fysiska deklinering. Kanske mina råd även kan gagna andra utom dig."

Kommentar. Du hör det inte, och andra hör det inte, men musiker hör det alltid. I princip har jag varit handikappad som musiker hela livet och aldrig kunnat spela ur den stora repertoaren annat än hjälpligt. Det har alltid varit ytterst frustrerande att aldrig kunna spela med fullkomlig önskvärd precision. Denna började försvinna, som du säger, redan 1989, och till senare år har även tillkommit komplikationen med tummar som gör vansinnigt ont, ett troligen ärftligt lokalt nervproblem som även min äldsta bror lider av. Men musik är ett mirakel, när den är äkta och levande och inte bara syntetisk och maskinell, och som sådan kan den göra underverk. I beaktande av alla mina musikaliska nederlag och handikapp är det ett mirakel att jag fortfarande alls kan spela något, och jag hoppas och ser fram emot möjligheten och inspirationen till att någon gång kunna fortsätta komponera.

Shakespearehärvan – Ett försök till överskådlighet (föreläsning hos Cui Bono).

1. Mark Twains Shakespearebiografi.

"Han föddes den 23 april 1564.

Av goda bondföräldrar som inte kunde läsa, inte kunde skriva och inte kunde teckna sina namn.

I Stratford, en liten by på vischan som på den tiden var tämligen lortig och ruffig och

utan någon som helst kultur. Av de nitton viktiga män som gjorde att byn fungerade var tretton tvungna att rita sitt bomärke som signatur, ty de kunde inte skriva sina namn.

De första aderton åren av hans liv är fullständigt okända.

Den 27 november 1582 tog William Shakespeare ut lysning för att gifta sig med Anne Hathaway. Hon var åtta år äldre.

William Shakespeare gifte sig med Anne Hathaway. Plötsligt. Till följd av att äktenskapet endast motvilligt och på nåder fått tillåtelse att ingås meddelades offentligheten det bara en gång.

Inom sex månader föddes det första barnet.

Ungefär två okända år följde under vilka *absolut ingenting hände William Shakespeare*, så vitt man vet.

Sedan kom tvillingar — februari 1585.

Två okända år följde.

Sedan — 1587 — gör han ett tioårigt besök i London och lämnar familjen bakom sig.

Fem okända år följer. Under denna period *hände ingenting i hans liv*, så vitt någon vet.

Sedan — 1592 — blir han omnämnd som skådespelare.

Nästa år — 1593 — förekommer hans namn i en lista över skådespelare.

Nästa år — 1594 — spelade han teater han inför drottningen. En högst oviktig parentes: många okända personer gjorde det varje år under hennes fyrtiofemåriga regering. Och förblev okända.

Tre år följde fulla av aktivitet. Aktiviteten var skådespeleri.

Sedan — 1597 — köpte han New Place i Stratford.

Tretton eller fjorton mycket upptagna år följde, varunder han samlade mycket pengar och även rykte som skådespelare och teaterdirektör.

Under tiden hade hans namn i olika stavningsformer blivit förknippat med ett antal stora dramer och poem som dessas upphovsman.

En del av dessa kom både under denna tid och senare ut i piratupplagor men utan protester från hans sida.

Sedan — 1610-11 — återvände han till Stratford och drog sig tillbaka för gott och sysselsatte sig med att låna pengar, göra sig förtjänster på ränteaffärer, göra mark- och fastighetsaffärer, vägra återbetala en skuld på 41 shillings, som hans hustru ådragit sig under hans långa frånvaro; stämma gäldenärer för några shillings och kopparslantar, bli stämd för skulder på shillings och kopparslantar; och tjänstgöra som medhjälpare till en granne som försökte beröva byn rätten till en viss tomt, vilket han misslyckades med. Han levde så i sex år — till 1616 — under förgyllande av sin tillvaro med sådana ädla sporter. Sedan gjorde han upp ett testamente, vars samtliga tre sidor han undertecknade med sitt namn — en noggrann affärsmans testamente. Han upptecknade därvid vartenda litet föremål han ägde i världen — fastigheter, tomter, svärd, silverskål, och så vidare — ända ner till sin nästbästa säng och sina möbler.

I detta fördelar han noga sina rikedomar bland sina familjemedlemmar utan att förbigå någon. Inte ens hans fru: denna fru som han såg sig tvungen att gifta sig med så plötsligt och som han lämnat ensam under så många år; denna fru som nödgats låna 41 shillings för att klara sig i hans frånvaro, vilka långivaren aldrig fick tillbaka från maken utan måste dö utan att ha fått tillbaka. Till och med denna fru var noggrant ihågkommen i hans testamente. Han gav henne sin nästbästa säng.

Och *ingenting annat*, inte ens en penny som bidrag till hennes änkedom.

Det var uppenbarligen en affärsmans testamente och ingen poets.

Det nämnde *inte en enda bok*.

Böcker var vid denna tid mycket värdefullare än svärd och silverskålar och sekundära sängar, och när någon döende lämnade efter sig en bok upptog den en viktig plats i hans testamente.

Testamentet omnämnde *inget skådespel, inget poem, inget oavslutat verk eller något enda fragment av något manuskript*.

Många diktare har dött fattiga, men denne är den ende i historien som dött *så* fattig; alla andra lämnade efter sig litterära kvarlevor. Även en bok. Kanske två.

Han undertecknade sitt testamente på tre ställen.

Tidigare under sitt liv hade han underskrivit två officiella handlingar.

Dessa fem signaturer existerar fortfarande.

Det finns *inget annat exempel på hans skriftställer i sinnevärlden*. Inte en rad.

Hade han fördomar mot skrivkonsten? Hans dotterdotter, som han älskade, var åtta år när han dog, men hon fick aldrig någon utbildning, han skänkte henne inga medel för sin utbildning fastän han dog rik, och i sitt mogna liv kunde hon inte skriva och inte skilja sin makes manuskript från någon annans — hon trodde de var Shakespeares.

När Shakespeare dog i Stratford *var det ingen händelse*. Det väckte inte någon större reaktion än när vilken gammal glömd skådespelare som helst gick bort. Ingen kom ner från London; ingen skrev någon klagodikt, inga lovprisningar, inga nationaltårar — bara tystnad, och ingenting mer. Som kontrast till vad som hände när Ben Jonson, Francis Bacon, Spenser och Raleigh och de andra bemärkta litteratörerna från Shakespeares tid gick bort! Ingen eulogiserande röst höjdes inför Avons bards bortgång; och till och med Ben Jonson väntade i sju år innan han höjde sin.

Så vitt någon vet finns det inget som helst belägg för att Shakespeare från Stratford-on-Avon någonsin skrev en enda pjäs.

Så vitt någon vet finns det inget belägg för att han någonsin i sitt liv skrev ett enda brev.

Så vitt någon vet, så mottog han bara ett enda brev under hela sitt liv.

I ovanstående förteckning återfinns *alla kända fakta* om Shakespeares liv, hur mager den än är. Utom dessa data vet vi *absolut ingenting* om honom. Resten av hans formidabla historia, som kommit oss till del genom hans biografier, är helt uppbyggd på bara gissningar, teorier, spekulationer och förslag — ett Eiffeltorn av artificiell konstruktion som når himmelshögt från ett väldigt platt och mycket tunt fundament av betydelselösa fakta."

Denna lilla Shakespearebiografi av Mark Twain är ett psykologiskt mästerverk, men det intressantaste är Mark Twains analys av testamentet. Detta testamente är ju faktiskt bevisligen av William Shakespeare själv — det kan inte bestridas, även om han bara dikterade det. Då samme William Shakespeare fått äran för världslitteraturens mest framstående dramaproduktion måste detta testamente vara av högsta litterära intresse, vilket Mark Twain till fullo har insett och gripit sig verket an med att belysa mot den bakgrunden. Och vad kommer han fram till? Hans logiskt ovedersägliga slutsats är att testamentet alltigenom är komponerat av en fullfjädrad affärsman med sinne enbart för trivialiteter. Och konsekvensen av detta är att denne småaktige affärsman omöjligt kan ha skrivit världslitteraturens mest framstående dramaproduktion.

Mark Twains inlägg har aldrig motsagts, och rent logiskt är det omöjligt att komma med invändningar mot det. Det är ett faktum att testamentet inte omnämner en enda bok och en enda pjäs eller dikt eller manuskript medan det desto ordentligare redogör för enbart timliga föremål utan något mänskligt värde.

Mark Twain bevisar ingenting, men hans framhållande av den uppenbara troligheten att William Shakespeare förvisso var en bra affärsman men ingen poet kan inte ignoreras. Hans testamente kan i själva verket betraktas som den enda svaga punkten i ett annars perfekt arrangemang av ett fuskförfattarskap. Om han inte hade gjort detta testamente hade hans legitimitet som upphovsman till alla dramerna kanske aldrig ifrågasatts, åtminstone inte av Mark Twain.

Frågan har ställts varför Shakespeare drog sig tillbaka från scenen så tidigt vid endast 47 års ålder, medan han inte producerade någonting alls under sina sista fem år. Nästan alla andra stora genier har fortsatt producera sig långt upp i ålderdomen och Verdi och Tolstoj ännu i 80-årsåldern, medan Michelangelo fortfarande arbetade på en ny pietágrupp vid 89. Det tycks vara standard för genier av Shakespeares format att aldrig kunna sluta arbeta,

medan Shakespeare skiljer sig från detta mönster, vilket föranledde en närmare undersökning av fallet Shakespeare rent medicinskt:

Hammerschmidt-Hummel-undersökningen presenterar Shakespeares tre autentiska porträtt: Chandos-porträttet, Flower-porträttet och dödsmasken. Droeshout-porträttet är en senare kopia av Flower-porträttet. Professor Hildegard Hammerschmidt-Hummel upptäckte på båda de autentiska porträtten en svullnad på det vänstra ögonlocket, vilket antydde problem med tårkanalerna, vilket kunde vara ett tecken på en elakartad cancer. Vidare påfanns en liten karbunkeltumör i innerhörnet av vänsterögat samt i Flower-porträttet (av tio år senare datum än Chandos-porträttet) en knöl ovanför vänstra ögonbrynet, som en dermatologist diagnosticerade som en trolig bentumör. Alla dessa tecken på cancer bekräftades av ännu tydligare likadana symptom på dödsmasken, som därmed kunde identifieras som äkta. Denna dödsmask inköptes av en tysk i London under senare delen av 1700-talet och finns nu i Darmstadt. Dessa konstaterade symptom kan utgöra förklaringen till Shakespeares tidiga avsked från scenen och hans död vid endast 52 år.

Mark Twains korta kritiska Shakespearebiografi påvisar teatermannens bana som huvudsakligen en småaktig affärsman som vid sin död varken efterlämnade en enda bok, ett enda manuskript eller ett enda brev och vars sex namnunderskrifter tyder på att han knappt kunde skriva.

Amerikanen Pat Dooleys brutala statistik presenterar rikliga dokumentära bevis för 20 av Shakespeares dramatiska kolleger att alla dessa var "diktare till yrket" medan inte ett enda sådant skriftligt författarintyg eller -bevis kunde påvisas för William Shakespeare. Det finns fler bevis för hans existens än för någon av de andras genom juridiska dokument, transaktioner och andra olitterära handlingar men inte ett enda som utgör något bevis för att "han var diktare till yrket" medan sådana bevis finns i massiva mängder för 20 av hans kolleger. Statistik kan dock lätt fås till att ljuga genom manipulationer av dess framställare för att gagna dessas ändamål i vilken riktning de behagar.

Sonett 23 är kanske den mest personliga och självavslöjande av alla de 154 sonetterna, som ger bilden av diktaren som allt annat än en centralfigur som kommenderar sin omvärld, utan snarare som en blyg och försagd bakgrundsfigur utan förmåga att kunna uttrycka sig utom skriftligt, en man som älskade för mycket för att det skulle kunna uttryckas — ett vemodigt fall av otillräcklighet, vilken bild inte alls passar in på någon domderande scenpersonlighet och framgångsrik affärsman.

Den som först började tvivla på Shakespeares författarskap var James Wilmot, en präst i senare hälften av 1700-talet, som i avsikt att åstadkomma den första detaljerade och vederhäftiga Shakespearebiografin reste omkring i hela Warwickshire för att samla material och minnen av skalden utan att finna någonting alls. Ändå fanns det åtskilliga familjer kvar nära Stratford som bott där i generationer och långt före Shakespeares dagar. Inga bevarade berättelser, inga traditioner, inga minnen av någon bard fanns det något spår av. Då han inte heller kunde finna något spår av någon Warwickshiredialekt eller någon hänvisning geografiskt till Stratford eller Warwickshire i dramerna drog James Wilmot den slutsatsen, att diktaren inte alls var från Warwickshire. Däremot kom han fram till att mycket i Shakespeare-dramerna vittnade om djupa kunskaper i ämnena juridik, medicin och vetenskap, vilka expertområden snarare var Francis Bacons. Innan han dog vid hög ålder överlät han alla sina kätterska dokument om saken åt lågorna men anförtrodde en viss James Cowell från Ipswich, en annan intresserad Shakespearebiograf som också kommit till Warwickshire på jakt efter Shakespeariana, sina misstankar om att Shakespeare inte skrivit Shakespeare. James Cowell framlade detta för sitt filosofiska sällskap i Ipswich men väckte därmed ett sådant ramaskri, att han aldrig mer vågade dryfta saken med någon. Först 1932 upptäcktes dokumenten om detta i Ipswich. James Wilmot kan därmed sägas ha varit den förste Baconianen.

Så har vi Cambridge-frågan, om att en hel del i Shakespeareproduktionen tydligt visar att författaren gått på universitetet i Cambridge. Här är några exempel:

I "Timon av Athen" säger Timon till Apemantus:

*"Hadst thou like us from our first swath proceeded
The sweet degrees that this brief world affords*

.....

Thy nature did commence in sufferance."

Endast Cambridgestudenter 'commence' (börjar) i en fakultet, vilken ceremoni benämns 'the Commencement'. Om han går vidare till en högre examen, så heter det där att han 'proceedeth'. Samma utpräglade Cambridgeuniversitetsspråk står att finna i Henrik IV och i Kung Lear, där Lear rasande säger till Regan:

"'Tis not in thee to scant my sizes."

Vad i all sin dar menar han här med 'sizes'? 'Size' råkar vara en mycket specifik Cambridgeterm. Det är en liten dryckesportion som Cambridgestudenterna fick i handkammaren av sitt college. Att bli 'scanted of sizes' var en bestraffning och förödmjukelse för blivande studenter av just en sådan oerhörd grad som skulle kunna göra vem som helst (i detta fall kung Lear) utom sig av vrede. Det var en unik Cambridge-företeelse, som man bara kunde bli initierad i den hårda vägen genom att själv råka ut för det, bara som blivande student, och bara i universitetet i Cambridge.

Det finns ett antal läkare i Shakespearepjäserna, men det finns bara en som det drivs gyckel med, och det är doktor Caius i "Muntra fruarna i Windsor". Denne doktor Caius fanns i verkligheten, han hette John Caius of Kay, han grundade Caius College i Cambridge och dog 1573, samma år som bröderna Bacon kom till Cambridge och medan Oxford var där som allra aktivast som student. Doktor Caius av Cambridge var dock inte vilken doktor som helst. Han hade under många år varit drottningens privatläkare, och som auktoritet var han utan jämlike i hela riket. Men han tog sig själv för mycket på allvar. Han hade rest mycket på kontinenten och lagt sig till med utländska manér, vilka i synnerhet drottningen fann löjliga. Pjäsens doktor Caius är en fransk läkare och en mycket träffande karikatyr av en excentriker med affekterade utländska manér. Han var inte populär bland studenterna, och studenterna var inte populära hos honom: han satte i system att göra relegeringar till en personlig sport, och inte mindre än 20 studenter blev direkt relegerade av honom. Han var den idealiska gamla surpuppan och gubbstuten för studenter att förlöjliga och driva gyckel med bakom ryggen på honom, vilket måste ha legat väl för Oxford att delta i, och vilket bröderna Bacon måste ha hört många historier om efter gubbens död. Legenderna om honom torde säkerligen ha överlevt ända tills Marlowe kom till Cambridge tio år senare.

Men vad hade William Shakespeare för möjlighet att umgås med de inre kretsarna av Cambridges universitet för att kunna få sig en klar bild av den gamle excentrikern 20 år efter dennes död, om han någonsin kom till Cambridge? Det finns inget belägg för att Shakespeare någonsin kom till Cambridge. Cambridgesällskapet 'Parnassus' kände till Shakespearepjäserna, eftersom de omnämner dem, men deras kontakt var den gamle skådespelarveteranen Kemp, som ingick i Shakespeares teatertrupp, inte Shakespeare själv.

Så har vi problemet med Shakespeares båda döttrar. Liksom vi har sex krampaktiga namnunderskrifter av William Shakespeare själv, tydligt nerplitade med ansträngning, så har vi även hans döttrars namnunderskrifter. Susanna, som blev lyckligt gift med doktor John Hall 1607, kunde skriva sitt namn, men hennes autograf är som ett femårigt barns: hon skriver samma bokstav på olika sätt, hon blandar ihop bokstäverna och skriver dem ibland bakvänt, och handstilen är skakig och ytterst osäker, vilket allt tyder på att hon aldrig lärt sig skriva ordentligt. Efter sin makes död blev hon vid ett tillfälle tillfrågad om några anteckningar som han lämnat efter sig, varvid hon visade tecken på stor förvirring: hon kunde inte identifiera sin egen makes handstil eller förstå att den var hans.

Den andra dottern, Judith, kunde inte ens skriva sitt eget namn. Hon ritade ett bomärke, ungefär som ett tvåårigt barn.

Detta tyder på att deras far inte gav sina döttrar någon utbildning. Detta kontrasterar skarpt mot alla damerna i Shakespeares dramaproduktion, som i regel är kultiverade och intelligenta, lärda och nästan akademiska. På ett ställe skriver han rent ut, att "okunnighet är Guds förbannelse, medan vi på kunskapens vingar flyger till Himmelen". 1500-talets damer i England gavs i regel en mer än bara elementär utbildning, och det ansågs självklart att det var föräldrarnas plikt att ge dem en sådan. Från denna regel tycks skådespelaren-affärsmanen från Stratford vara ett skriande undantag.

Vår slutsats är att William Shakespeare från Stratford helt enkelt var i en så gyllene praktisk position att han kunde dra ekonomisk och social fördel av att den verkliga diktaren till varje pris ville vara anonym och okänd.

2. Sir Francis Bacon — försök till översikt

I sitt omfattande och mycket upplysande verk *"The History of a Character Assassination"* ("Historien om ett personlighetsmord") belyser Nieves Mathews det mycket märkliga öde som Francis Bacon mötte efter sin död. I två hundra år förblev han odelat beundrad och ärad som filosof, vetenskapsman och politiker, tills den suveräne stilisten Thomas Babington Macaulay (av alla människor) fick för sig att Francis Bacons ära borde ifrågasättas. Ungefär samtidigt började andra misstänka Bacon för att vara den verkliga författaren till Shakespeares verk. Parallellt utvecklades dessa båda skolor: Bacons belackare, vilka kulminerade med Lytton Strachey's biografi "Elisabeth och Essex" där Bacon utmålas som en inferniskt lömsk och beräknande vänskapsförrädare, som lade sin välgörarens huvud på stupstocken, och Baconianernas växande skara, som också kulminerade på 1920-talet när Bacon inte bara utmålad som Shakespeareförfattaren utan

dessutom som författaren bakom de flesta (om inte alla) verken av Heywood, Peele, Greene, Marlowe, Ben Jonson, Lyly, Spenser och de flesta av Shakespeares dramatiska kolleger plus Miguel de Cervantes, vars *"Don Quixote"* Bacon inte skulle ha haft någon svårighet med att författa på spanska. Ett annat bisarrt uttryck för denna Baconvurm var uppfattningen att alla dessa verk var fullspäckade med chiffererade hemliga budskap vari Bacon avslöjat djupt esoteriska hemligheter som endast de djupast invigda kunde begripa sig på, om ens de. Kort sagt, Bacon-fantasteriet kände inga gränser alls.

För att först gå till rätta med den första skolan, Bacons belackare, måste all skuld i fallet Essex uteslutande tillskrivas denne romantiske och nyckfulle earl själv genom hans omdömeslöshet och nästan maniska självdestruktivitet. Bacon gjorde i själva verket allt han kunde för att rädda honom, och alla analyser av fallet har kommit till samma övertydliga slutsats: ingenting i Essex' tragiska fall kan Bacon pådyvlas något som helst ansvar för.

Beträffande Bacons eget fall som statsman, när han anklagades för korruption och dömdes förlustig allt utom själva livet och helt måste lämna det offentliga livet är meningarna mera delade, och faktum är att ännu idag har man inte kunnat få full klarhet i denna härva. Vad som är klart är att hans fall kom mest som en överraskning för Bacon själv, och han medgav att han begått misstag, vilket han djupt beklagade och ångrade. Ändå framstår han som politiker som den tidens mest renhåriga statsman som eftersträvade rättvisa och jämvikt och satt troget i parlamentet i nästan trettio år under oavlåtligt om dock långsamt politiskt avancemang som jurist och kunglig rådgivare under ständigt tilltagande förtroende från ovan, kulminerande med det faktum att han blev Englands mäktigaste man under Jakob I:s tid — tills denne behagade skrota honom. Rykten om vem som verkligen låg bakom detta sprids ännu idag. Somliga hänskriver Bacons fall till hertigen av Buckinghams intriger, medan andra påstår att hjärnan bakom det hela var den vackre Henry Wriothesley, earlen av Southampton, (som flera Shakespeareverk är tillägnade,) som hörde till Sir Walter Raleighs parti.

Därmed måste vi ta in Sir Walter Raleigh i bilden, drottning Elisabeths mest färgstarka favorit och den av dem som överlevde alla de andra och stod som suveränast när hans drottning gick ur tiden — varpå han omedelbart ådrog sig Jakob I:s intensiva misshag och nästan genast sattes i Tower av denne för att få förmäkt där i tretton år till följd av falska anklagelser och justitiemord, medan han författade sin *"World History"*, ett av den elisabetanska litteraturens märkligaste verk, där han bland annat talar oförbehållsamt väl och beundrande om sin kollega Francis Bacon. Med Francis Bacons hjälp fick Walter Raleigh sin sista expedition utrustad och fick själv amnesti (utverkad av Buckingham) för att få segla med den till Sydamerika för att finna Eldorado åt kung Jakob. Kungens avsikt med detta blev dock uppenbar med tiden: att Sir Walter Raleigh aldrig skulle återkomma levande hem till England. På grund av Raleighs enorma popularitet hade kungen inte vågat avrätta honom, varpå, efter att Raleigh mot alla odds överlevt tretton år i Tower, kungen skickade honom till Venezuela i stället och förvarnade spanjorerna därom, så att de lätt skulle kunna genskjuta honom och göra slut på honom. Nu gick det inte riktigt som kungen tänkt sig.

I stället utspelade sig en tragedi av Shakespeareska mått nere vid Orinoco. När en rekognoceringsexpedition skickades upp för floden överraskades skeppet av en ny spansk förläggning som inte funnits där tidigare och som öppnade eld. Trots Raleighs eftertryckliga order att undvika strid med spanjorerna blev en sådan oundviklig, och engelsmännen tvingades erövra fortet San Tomé, men i denna strid omkom Sir Walter Raleighs son. Samtidigt fann engelsmännen i lägret brev från spanske kungen till guvernören varur det tydligt framgick hur engelsmännen blivit förrådda i förväg åt spanjorerna och det av engelske kungen själv: hela deras expeditionsplan med alla dess detaljer hade vidarebefordrats till spanjorerna genom kungens eget bemyndigande. Sir Walter Raleigh hade inte bara skickats ut av sin monark för att han skulle bli avrättad så långt hemifrån som möjligt, utan dessutom hade han inte själv blivit komplottens offer utan i stället hans son. Sir Walter skrev i sin dagbok, *"My brains are broken,"* och kunde sedan aldrig skriva något mer.

Expeditionen hade misslyckats, och Sir Walter kunde bara återvända hem till England, väl medveten om att han där inte hade något gott att vänta av den kung som förrått honom åt sin egen nations ärkefiende. Emellertid hade självaste Francis Bacon försäkrat honom om att han ägde immunitet och inte hade något att frukta om han återkom till England med eller utan expedition. Här börjar sedan versionerna om händelsernas vidare utveckling gå isär.

Enligt Sir Walter Raleighs anhängare var det Francis Bacon som gav kungen den juridiska möjligheten att låta avrätta Raleigh: "Ni kan lugnt döma honom till döden nu för de brott han redan dömdes för för femton år sedan." Om detta är sant var Francis Bacon en dubbelnatur, som samtidigt som han garanterade Sir Walter personlig säkerhet gav kungen juridiskt mandat till att låta avrätta honom.

Bacons anhängare försvarar Bacon med att Raleigh var en hopplöst självsvåldig och omöjlig natur som det inte gick att resonera med och som grävde sin egen grav, ungefär som Essex. Men Bacons eventuella skuld i fallet Raleigh kan inte bortförklaras lika lätt som i fallet Essex. Faktum är att Raleigh hade kunnat ta sin tillflykt till Frankrike i stället för att återvända till England, men han litade på Bacons garantier och ville framför allt bevisa sin lojalitet mot kungen, hur mycket denne än svek honom. När han senare bereddes möjlighet att fly till Frankrike undan sin definitiva avrättning vägrade han utnyttja den möjligheten, då han satte sin ära högre än sitt liv. Det kan mycket väl hända att fallet Raleigh är den enda fläcken på Bacons hela karriär, och den fläcken går i så fall inte att tvätta bort. Raleigh, den mest lysande av elisabetanerna och den främste överlevaren, blev som bekant halshuggen i Towern den 29 oktober 1618. Han var 67 år gammal och hade under sin levnad skaffat den brittiska kronan kolonier som Virginia (namngiven av honom själv till sin drottningens ära 1584, den första och avgörande brittiska kolonin i Nordamerika,) Trinidad (erövrade från spanjorerna) och Brittiska Guyana. Han inledde bruket av såväl whisky (importerad från Irland) och tobak i England, och hans samlade litterära verk omfattar åtta band. Även han har ibland anförts som kandidat till att ha skrivit Shakespeare eller åtminstone som medarbetare i verkens tillkomst. Som ledare för de engelska fritänkarnas esoteriska skola "*The School of Night*" var han Christopher Marlowes förste beskyddare och mentor.

Till den andra skolan, alltså främst förespråkarna för att Bacon skrivit Shakespeare, anslöt sig aktningstvåra och ledande litterära auktoriteter som Ralph Waldo Emerson, Nathaniel Hawthorne, Henry James, Mark Twain, Coleridge, Disraeli, Bismarck, Freud, Bernard Shaw och Daphne du Maurier bland många andra. Och inte bara hade Bacon

skrivit alla Shakespeares verk utan även Marlowes, Kyds, Jonsons, Heywoods, Spensers, Lylys, Greenes, Peeles, Websters, Cervantes, Lope de Vegas 200 pjäser, Michel de Montaignes mastodontverk utom många andras. Och inte bara var han sin tids ledande filosof, författare och politiker utan även av kungligt blod: han var naturligtvis drottningens egen oäkta son med earlen av Leicester! Han hade i själva verket varit rättmätig arvtagare till Englands tron och fått den, om han inte kompromissat med Jakob Stuart av Skottland, hans kusin, som andra av politiska skäl hellre ville ha på tronen. Och naturligtvis hade ju drottning Margot av Frankrike, Henrik IV:s lättsinniga brud, vilket äktenskap inledde Bartolomeinattens massaker, varit den unge Francis Bacons käresta. Det var ju det "*Love's Labour's Lost*" handlade om. Och inte bara hade Bacon varit Shakespeareförfattaren och Englands rätta tronarvinge och diktare på sju språk — han var även upphovsmannen till både frimurarorden och Rocicrucianerna och deras förste och högste initiativtagare och mästare, som inte alls dött av en förkyllning 1626 utan överlevt tills han blev över 100 år. Han hade behärskat även hebreiska och kaldeiska och var en ständigt återkommande reinkarnation som tryggt beskyddade sina intressen i liv efter liv, speciellt inom frimurarorden och andra hemliga sällskap av esoterisk natur. Han var således en reinkarnation av både Gud, Djävulen, Jesus och sin egen moder, alltså drottning Elisabeth, och grundförvaltaren av och upphovsmannen till den stora filosofiska traditionen som den manifesterat sig genom tidigare inkarnationer som Pythagoras, Sokrates, Thomas av Aquino, och så vidare. Baconbeundrarnas hysteri har alltid fortsatt att skena vidare längs ständigt mera halsbrytande banor.

Kort sagt, något liknande kan ej påträffas bland någon av de andra Shakespearekandidaterna. Bacon är inte bara självklar författare till Shakespeares verk utan Mästaren över alla andra, inte bara suverän filosof, diktare och politiker utan näst intill en västerländsk Buddha. De andra kandidaterna, som Shakespeare själv, Marlowe, Oxford och Derby, har aldrig framstått som mer än bara människor.

Mot argumentet att Bacon skulle ha skrivit Shakespeare framstår det tämligen klara faktum, att Bacons egna litterära verk (publicerade under hans eget namn) ej uppvisar samma kvalitet som Shakespeares. Framför allt saknas i alla Bacons verk Shakespeares speciella dramatiska intensitet. Om Bacon skrev Shakespeare har han givit sin pseudonyms verk en betydligt högre kvalitet än vad han kunde ge de verk (mest på latin) som han själv hoppades på evig berömmelse genom.

Francis Bacon har jämförts med den portugisiska diktaren Fernando Pessoa, som hemligen använde sig av ett antal pseudonymer för att uttrycka sig skriftligt. I slutet av sin levnads bana och kort före sin död avslöjade han sina pseudonymer och blev därigenom postumt erkänd. Bacon avslöjade aldrig sina pseudonymer utan tog dem med sig i graven. Några av dem kan ha varit Marlowe, Lyly, Shakespeare, Spenser och andra, och han kan även ha lånat Ben Jonsons namn.

Det finns bara en samtida illustration till "Venus och Adonis". Den påträffades inte i Stratford utan i St. Albans, i Bacons hemstad och inte långt från hans hem, en fresk i tavernan "*The White Hart*".

3. Fallet Oxford.

Var och en finner sin egen Shakespearekandidat hos den personlighet som passar henne bäst. Shakespeare kan därigenom i princip ha varit vem som helst, och vetenskapen kanske inte ens är den rätte kandidaten på spåren ännu.

De huvudsakliga auktoriteterna i fallet earlen av Oxford är Thomas Looney (som uttalas Louny) genom sin bok 1923 samt Carlton Ogburn 1984. Thomas Looney var lärare i Wales i ämnena Shakespeare och litteratur och kom liksom så många andra fram till att Shakespeares karaktär som den framstår i pjäserna var oförenlig med mannen från Stratford, medan han bara fann den förenlig med Edward de Vere, den 17:e earlen av Oxford, ett underbarn som tidigt producerade talrika dikter och pjäser och blev allmänt

erkänd som framstående om inte ledande poet innan 1576 framför allt genom sin sonettkonst — en 30-40 stycken finns bevarade av honom från denna tid jämte andra dikter, främst den märkliga "*Kvinnor*", som långt före Shakespeares tid är som hämtad från *Hamlet* eller någon annan stor Shakespearetragedi. Diktaren Gabriel Harvey skrev i ett poem till Oxford: "Ditt ansikte skakar ett spjut..." ("*Thy countenance shakes a spear...*"). Författarnamnet Shake-speare förekommer tryckt alltid med ett bindelstreck, vilket aldrig förekom inom familjen Shakspere från Stratford.

Genomgående speglar Shakespearepjäserna ett ytterst ansvarslöst förhållande till pengar, medan Stratfordmannen var en solid och småaktig affärsman. Oxford var motsatsen: han förslösade sitt arv och struntade fullkomligt i pengar. Drottningen förärade honom med en livränta på tusen pund om året, vilket idag motsvarar närmare 270,000 pund, utan att man känner till någon anledning, kanske bara för att han var en dramatisk poet som tilltalade hennes sinne för extravagant romantik, medan han också hörde till landets allra äldsta adel.

Både den kvinno- och kärleksföraktande Bertram i "Slutet gott allting gott" och Hamlet kan sägas vara övertydliga självporträtt av Oxford. I sin ungdom genomborrade även Oxford en tjänare i sin förmyndares hus (Elisabeths premiärminister Lord Burghley, förebilden till Polonius,) i tron att det var förmyndaren själv.

Kung Richard II hade en earl av Oxford som homosexuell favorit, men denne har uteslutits ur pjäsen.

Familjen Oxford hade fullgoda skäl till fiendskap mot kung Henrik VII, vilket kan ha bidragit till att det inte finns någon Shakespearepjäs om honom.

Redan 1583 skrev Oxford "*Romeus och Julia*", den första pjäsversionen av detta berömda kärleksdrama.

Under perioden 1594-1604, då alla de största Shakespeareverken skrevs, levde Oxford i nästan fullständig avskildhet, vilket torde ha varit en nödvändighet för den koncentration och dramatiska intensitet som alla dessa pjäser krävde, medan Stratfordmannen samtidigt arbetade som skådespelare hela dagarna och bara kunde ha skrivit pjäser i skenet av en talgdank om natten, vilket måste ha varit ett ytterst långsamt och mödosamt arbete, i synnerhet efter långa och stressande arbetsdagar på scenen. Skrivandet av

Shakespearepjäserna måste ha krävt ett maximum av frihet och fritid, vilket Stratfordmannen minst av alla hade tillgång till.

Redan Oxfords far hade ett eget teatersällskap, som Edward de Vere förde vidare. Hans far var även John Bales beskyddare, den förste som började skriva brittiska historiska skådespel, som också var Shake-speares första genre.

Shake-speare måste ha haft tillgång till ett magnifikt bibliotek. Oxford uppfostrades hos en familj som ägde det bästa biblioteket i England och som även var ett av de främsta i hela Europa.

Shake-speares intima kännedom om de politiska mekanismerna och hur lagen fungerar har alltid förbryllat Shakespeareforskarna, då man inte ens vet om Stratfordmannen någonsin gick i skola, medan Oxford uppfostrades i Cecil House av landets premiärminister och fick landets gedignaste scholarer som lärare, främst Lawrence Nowell och Sir Thomas Smith, två gånger ambassadör i Paris och senare drottningens privatsekreterare.

De tre personer som tillägnats verk av Shake-speare, earlarna av Southampton, Pembroke och Montgomery, var alla tre kandidater till att gifta sig med Oxfords tre döttrar, och en av dem, earlen av Montgomery, blev också gift med Oxfords dotter Susan.

Två författare som anses intimt förknippade med Shake-speares verk var Anthony Munday och John Lyly. Båda var Oxfords privatsekreterare. Munday ingick även som skådespelare i Oxfords teatertrupp, och John Lyly satte upp pjäser tillsammans med Oxford.

Arthur Goldings översättning av Ovidius "Metamorfoser" anses ha haft en avgörande inverkan på Shake-speares stil i nästan lika hög grad som Genève-versionen av Bibeln. Oxford ägde ett personligt exemplar av denna Bibel, som är fullklottrat med marginella anteckningar av honom själv, som påfallande väl stämmer med Shake-speares bibelcitat i pjäserna. Arthur Golding var Oxfords onkel, som han bodde tillsammans med under tonåren, och Golding har vittnat om Oxfords djupa kunskaper i historia.

Genom Thomas Nashes förord till Greenes "Menaphon" vet vi att "Hamlet" spelades allmänt redan 1589, medan Stratfordmannen ännu satt kvar i Stratford. Alltså kan Shakspeare inte ha skrivit "Hamlet", medan det heller inte finns något bevis för att Thomas Kyd gjorde det, som allmänt har anförts som "Ur-Hamlets" författare.

George Baker utgav 1576 en medicinsk handbok som hette "*The New Jewel of Health*" ("Hälsans nya juvel") som anses ha varit av vikt för Shake-speares medicinska kunskaper. George Baker var Oxfords husläkare.

Alla de geografiska platserna ute i Europa som förekommer hos Shake-speare besöktes av Oxford, medan Stratfordmannen ej någon veterligen besökte en enda av dem. I Italien lånade Oxford pengar av en viss Baptista Nigrone (500 coronas) och i Padua lånade han ännu mer av Pasquino Spinola. I "Så tuktas en argbigga" är Katarinas far en rik man som råkar heta Baptista Minola — en sammanslagning av Baptista Nigrone och Pasquino Spinola.

I ett brev till Oxfords förmyndare Lord Cecil (Burleigh) i maj 1573 anklagar två av Oxfords tidigare förtroendemän Oxford och hans vänner för att ha överfallit dem på vägen mellan Gravesend och Rochester. I första delen av "Henrik IV" överfaller prins Hal med Falstaff och fler vänner just ett sådant resesällskap på vägen mellan Gravesend och Rochester.

Den största invändningen mot Oxford som Shake-speare har varit den, att han dog redan 1604, när ett stort antal viktiga Shakespearedramer ännu inte hade skrivits. Här kommer hans svärson William Stanley, earlen av Derby, in i bilden. Oxford betecknades av sin samtid som "den bästa författaren av komedier" utan att man vet vilka komedier han eventuellt skrev. Även Derby omvittnades att flitigt ha skrivit komedier, men ej heller i hans fall vet man vilka komedier han skulle ha skrivit. Derby äktade Oxfords dotter Elizabeth, som earlen av Southampton egentligen skulle ha gift sig med. Även Derby hade liksom Oxford sitt eget teatersällskap, ålderskillnaden mellan dem var bara 10 år, båda var lika stora teaterentusiaster, och Derby kan ha varit med vid den första uppsättningen av "Hamlet" i Kronborgs Slott vid Helsingör år 1585.

4. De viktigaste argumenten för earlen av Derby

Ungefär 85% av Shakespeares dialektala ord och uttryck hör hemma i Lancashire, Yorkshire och Cheshire i norra England, ungefär 10% kommer ännu längre norrifrån som Skottland, medan endast ytterst få hör hemma i mellersta och södra England, varifrån Shakespeare kom (Warwickshire). Bland Shakespearekandidaterna var det bara Derby som kom från norra England. Han var svärson till earlen av Oxford och liksom denne en brinnande teaterentusiast. Han var ännu mera katolskt involverad än Oxford, då han var katolikernas kandidat till tronen — han var inte en mera avlägsen släkting till drottningen än kung Jakob av Skottland. Hans äldre bror Ferdinando, den femte earlen av Derby, även han mycket aktiv inom teatern, skolkamrat med Marlowe och producent av dennes pjäser, blev troligen förgiftad av katolikerna i april 1594 då han vägrade ta deras parti mot drottningen. Därigenom hade William Stanley, den 6:e earlen av Derby, alla tänkbara skäl att ligga lågt och undvika rampljuset. Av de tre kandidaterna Bacon, Oxford och Derby hade han de starkaste skälen till att dölja sitt författarskap om han skrivit så berömda pjäser som Shakespeares.

"En midsommarnattsdröm" torde ha skrivits för earlen av Derbys bröllop den 26 januari 1595, och ingen hade varit mera motiverad att skriva det än han själv. Karaktären Theseus med sina sportintressen är ett porträtt av honom, och styckets astrologiska detaljer binder det vid datumet för detta bröllop.

I "Kärt besvär förgäves" förekommer karaktären Holofernes, en pedantisk lärare, som är en karikatyr av Richard Lloyd, som var Derbys privatlärare och bevakare på dennes minst treåriga rundresa i Europa till bland annat Frankrike, Spanien och Navarra. Att Holofernes är en karikatyr av just Richard Lloyd bevisas av förekomsten av tablån "*The Nine Worthies*" ("De nio hjältarna") som gycklas med i slutet av pjäsen, som i verkligheten var författad av Richard Lloyd, tryckt 1583 men framförd offentligt endast i norra England. Ingen annan hade varit motiverad att karikera Richard Lloyd än dennes överbeskyddade privatelev William Stanley, som led av sin lärares egenskap av förkläde under hela hans kanske fem år långa Europaturné.

Derby besökte eller genomreste alla de länder och platser som förekommer i Shakespeares pjäser, som ofta beskrivs med exakt eller intim lokalkunskap.

Pjäsen "Hamlets" premiär ägde av allt att döma rum i Helsingör den 13 juni 1585, och dess första version kan ha varit skriven på skoltyska av en engelsman, då tyska var det språk som talades vid det danska hovet. Bland dem som var med märks skådespelarna Kemp, Bryan och Pope, kärnan i alla Shakespeares teatertrupper, från Lord Stranges män (den äldre brodern Ferdinandos teatersällskap) till Lord Chamberlains män, som producerade nästan samtliga pjäser med Marlowe och Shakespeare som författarnamn. Redan "Ur-Hamlet" kännetecknas av exakt och intim kunskap om förhållanden vid det danska hovet 1585, vilket indikerar att pjäsen troligen skrevs på ort och ställe enkom för den högtidliga invigningen av Kronborgs Slott, som ägde rum denna dag. Vid denna tidpunkt var Oxford, Bacon och Shakespeare alla hemma i England, Marlowe förmodar man att då var i Rheims i Frankrike, medan Derby var i Tyskland med ärenden i Wittenberg och kan ha medföljt de engelska skådespelarna till Danmark för detta teaterhistoriskt utomordentligt intressanta tillfälle.

Den konsekvent ädla karaktären i alla Shakespeares verk, som bara förädlas ytterligare med åren, demonstrerar tydligt att deras författare måste ha varit adlig. I "Richard III" erbjuds kronan åt earlen av Richmond, senare Henrik VII, av en earl av Derby. Detta finns inte upptecknat i historieböckerna. Av kandidaterna var endast earlen av Oxford lika adlig som Derby.

Dikten "Fenix och sköldpaddan" skriven senast 1591 handlar om medlemmar av Derbys familj, närmare bestämt Williams halvsyster Ursula Halsall och hennes make Sir John Salusbury av Lleweni i Denbighshire, själv en diktare och främjare av diktare såsom Jonson och Chapman. Dikten kan ha skrivits redan så tidigt som 1586 till deras bröllop.

Det finns inga kopplingar från Shakespeare, Marlowe, Oxford eller Bacon till Lancashire. Poeten säger själv i sonett 136 att "mitt namn är Will". Endast Will Stanley (W.S.) hade detta namn William bland kandidaterna utom Shakespeare.

När William Stanley, den 6:e earlen av Derby, dog i september 1642 vid 81 års ålder stängdes alla teatrar i England, och inbördeskriget bröt ut, i vilket puritanerna gjorde sitt bästa för att förrinta allt som hört till den elisabetanska epoken. Bland annat brändes familjen Derbys gods och slott upp med dess berömda bibliotek, som vi därmed aldrig får veta vilka hemligheter det innehöll. Eftersom 'Shakespeare' hade så tydliga kopplingar med Lancashire och Derbys är det inte otroligt, att ett antal om inte alla originalmanuskript kan ha förvarats där. Man har aldrig påträffat något originalmanuskript av 'Shakespeare'.

5. Fallet Marlowe.

Angående fallet Marlowe har vi mysteriet och fenomenet Monsieur Le Doulx, en av Anthony Bacons agenter. I Lambethpalatsets arkiv i London har man på senare år påträffat Anthony Bacons papper, en massiv och helt intakt samling av historiska dokument och brev som tillhört Anthony Bacon, Francis Bacons bror och ansvarig för den dåvarande brittiska underrättelsetjänsten. Bland dessa påträffades även dokument rörande agenten Le Doulx och bland annat en uppseendeväckande lista på av honom inköpta böcker. Dessa språkböcker, historiska böcker och religiösa böcker visade sig vid närmare undersökning utgöra grundmaterialet för de flesta av Shakespeares pjäser, närmare bestämt för Othello, Cymbeline, Macbeth, Lika för lika, Slutet gott allting gott, Stormen, Kung Lear, Hamlet, Coriolanus, Titus Andronicus, Julius Caesar, Henrik IV, Henrik V, Henrik VI, Richard III, Kärt besvär förgäves, Förvillelser, Mycket väsen för ingenting, En midsommarnattsdröm, Så

tuktas en argbigga, Köpmannen i Venedig, Trettondagsafton, Muntra fruarna i Windsor, En vintersaga, Timon av Athen, Troilus och Cressida, Antonius och Kleopatra, alltså samtliga utom Kung Johan, Richard II, Henrik VIII, Två ungherrar från Verona, Som ni behagar, Romeo och Julia samt Perikles, till vilka det dock även fanns möjliga källor i dessa böcker, bland vilka även originalhistorierna till Venus och Adonis, Juden på Malta, Tamerlan den Store, och till och med Edward III fanns, skådespel som tillskrivits Marlowe eller Shakespeare. Kort sagt, böckerna införskaffade av Monsieur Le Doulx utgjorde praktiskt taget källorna till nästan alla både Shakespeares och Marlowes verk. Detta skulle kunna betraktas som definitivt bevis för att Marlowe och Shakespeare var samma författare och att han verkade under kodnamnet Le Doulx.

Vi vet att Marlowe under 1580-talet arbetade som hemlig agent för regeringen och att han varit skicklig som sådan och belönats för sina insatser. 30:e maj 1593 förpassades han officiellt ur tillvaron under så underliga omständigheter att de måste väcka misstankar om att det var ett arrangemang för att möjliggöra det för honom att komma undan sin arrestering och förhör av Stjärnkammaren, den engelska inkquisitionen, som redan torterat hans kollega Thomas Kyd och förstört dennes liv. Han skulle då ha kunnat lämna England på ett skepp från Deptford, scenen för "Marlowe-mordet", och kunnat fortsätta vara verksam som underrättelseagent och diktare från kontinenten, i synnerhet från Italien.

Marlowefallet och dess historia har rekonstruerats och demonstrerats av Calvin Hoffman och A.D.Wraight (*Anne Doris Warner-Wraight, kallad 'Dolly', 1920-2002*) i hennes bok *"The Story that the Sonnets Tell"*, den enda bok som lyckats binda Shakespearesonetterna vid något skeende i verkligheten. Många sonetter behandlar de båda temata landsförvisning och död (en majoritet). Varken Shakespeare, Bacon, Oxford eller Derby kan ha haft någon anledning att djupare reflektera över dessa båda teman i relation till sina egna öden, medan endast Marlowe bland dem kan ha haft det, förutsatt att antagandet är riktigt att hans död iscensattes för att rädda honom till livet om dock priset därför blev en kanske livslång exil.

Konklusion. Det enda så gott som fullkomligt säkra i Shakespeareproblematiken är att William Shakespeare inte skrev någonting själv, utan att han användes som den bekvämaste, neutralaste och mest okontroversiella galjonsfiguren och firmamärket för verksamheten genom sina utmärkta egenskaper som smidig neutral affärsman och entreprenör. Den som skapade det engelska dramat var Christopher Marlowe, och redan genom hans mycket kontroversiella "Edward II" föreligger det engelska dramat utvecklat till fulländning, en standard som sedan alla Shakespearepjäserna upprätthåller konsekvent med samma utsökta språkonst. Efter anklagelser inför drottningens råd om ateism, homosexualitet och falskmynteri var det nödvändigt för Marlowe att försvinna, varför en iscensättning av hans död infann sig nästan som en naturlig utväg, och troligen var det William Stanley, 6:e earlen av Derby, som gav honom en fristad i Lancashire. Alla de andra, Oxford, som troligen producerade Marlowes första pjäs "Scanderbeg" (som gått förlorad), Bacon (insatt i underrättelsetjänsten som Marlowe var anställd av), Derby och även Raleigh, hans första beskyddare, var troligen mer eller mindre delaktiga i produktionen. Delia Bacon (1811-59), den första i Amerika som ifrågasatte Shakespeares författarskaps autenticitet, höll Sir Walter Raleigh som den mest betydande i den grupp av diktare som sammansatte Shakespeare. Till denna grupp bör även räknas den unge Roger Manners, earlen av Rutland med intima kopplingar till Essex, hovet i Danmark, Frankrike och Italien och gift med Sir Philip Sidneys enda dotter. Sir Philip Sidney är portalfiguren till det hela, den unge hjälten som gjorde allvar av engelsk poesi och var den som först insisterade på anonymitet, vilket exempel hans efterföljare sedan i regel följde. Han stupade i strid mot spanjorerna i Holland 1586 endast 32 år gammal, men hans syster Mary fortsatte traditionen från honom och blev mor åt de båda earlar som Shakespeares verk tillägnades, Pembroke och Montgomery. Hon var kanske den som organiserade och ekonomiskt möjliggjorde den första utgåvan av Shakespeares samlade verk, *The First Folio*, tillsammans med Francis Bacon och Ben Jonson.

Men stilen är den samma i alla verken, och den stilen är fullt utvecklad redan hos Christopher Marlowe och förändras inte under årens lopp utan är omisskännligt från en och samma diktarpersonlighet hela tiden, om dock ordförrådet, kunskaperna, psykologin och språket hela tiden fortsätter att utvecklas.

De bästa filmerna sedan senast

The Far Pavilions (Dalen bortom bergen, 1985)

En av de största kärlekshistorier som skrivits

M.M.Kayes sista roman är en av de största som skrivits om Indien och kan mycket väl jämföras med stora mästerverk av samma monumentalitet som Tolstojs romaner och Pasternaks, Dickens och Victor Hugos, och man har lyckats med det mästerstycket att göra romanen rättvisa på TV. Filmen är sammanlagt nästan 5 timmar lång uppdelad på sex avsnitt, men man har lyckats få med allt det väsentliga i romanen, om man dock nödgats göra vissa ändringar och även smärre tillägg. Somliga som känner Indien väl skulle väl förkasta filmen som en vykortsversion av romanen, men det är den verkliga inte. Alla personerna kommer fram till sin rätt så till den grad att de nästan verkar mera levande och övertygande än i romanen, och skådespelarna har utvalts med utomordentlig samvetsgrannhet, i synnerhet de båda huvudpersonerna, spelade av Ben Cross från England och Amy Irving av polsk-judisk härkomst från Amerika, efter filmen gift med Steven Spielberg. Bland de andra aktörerna finner man gamla favoriter som Omar Sharif, Christopher Lee, Robert Hardy och Sir John Gielgud. Det märkliga är att under detta år 1984 kom tre av de största indiska storfilmerna till, som David Leans "En färd till Indien" och den bästa filmatiseringen av Kiplings "Kim" med Peter O'Toole som laman, också en förnämlig TV-serie i ett antal avsnitt. Även musiken av Carl Davis är perfekt anpassad efter filmens väsen, medan det intressantaste av allt är att denna historia (i motsats till de båda tidigare nämnda) faktiskt har en verklighetsbakgrund och en dubbel sådan. Det stora bröllopet

med tusentals människor genom halva Indien ägde rum i verkligheten och blev grunden för M.M.Kayes roman och utgör dess och filmens centrala skeende.

Några kuriösa detaljer: bergen som symboliserar "the far pavilions" som Ashok och Anjali ständigt drömmer sig bort till och har gemensamt visas i filmen som Annapurna med dess sex toppar ovanför Pokhara i Nepal. Ben Cross som spelar den manliga huvudrollen, kapten Ashton Pelham-Martyn, gick bort i år 72 år gammal så nyligen som i augusti. Handlingen är något omkastad i filmen, så att prinsessan Shushilas sorti utgör filmens dramatiska höjdpunkt och final, vilket dock inte alls drar ner filmen och vilket egentligen är det enda som inte är helt troget mot boken. M.M.Kaye arbetade på romanen i femton år under 1960-70-talet, det är hennes största och sista roman, som utkom 1978 när hon var 70 år. Hon levde tills hon blev 95 (1908-2003).

Baltic Storm (2003)

Ett ganska tidigt försök att komma fram till sanningen om förlisningen av Estonia

Denna films öde har varit ganska typiskt för undersökande journalistik med ambitionen att framlägga sanningen, vilket resulterat i en kontroversiell produktion som blivit utsatt både för nedgörande förödande kritik och entusiastiska lovordanden av beundran. Frågan är, lyckas denna film berätta sanningen, råkar den komma på den av en händelse, lyckas den inte mer än antyda den, eller är den bara en fabrikation och konstruktion för att göra en thriller av en förskräcklig mänsklig katastrof som bara bygger på en lösan grund av antaganden? Svaret skulle kunna vara alla tre. Dock är initiativet att alls göra denna film heroiskt, Jutta Rabes och Henning Wittes avsikter var fullkomligt ärliga, och de lyckades åtminstone med försöket att nå sanningen, även om resultatet inte blev mer än en antydan och trolighetsformulering. Greta Scacchi spelar den undersökande journalisten Julia Reuter, som efter katastrofen går samman med överlevaren Erik Westermarck (Jürgen Prochnow), som förlorat sin son i katastrofen. Filmens starkaste scen är troligen dess mest autentiska, när överlevarna och släktingarna till de förolyckade konfronterar den officiella undersökningskommittén, som är helt munkavlad av politiska direktiv och inte kan bortförklara hela skeendet med annat än naturliga omständigheter, vilket överlevarna och de anhöriga börjar inse att är en bluff och en massiv politisk mörkläggning. Lyxfärjan från Tallinn till Stockholm var lastad med skrotade kärnvapen och andra statshemligheter för smuggling utomlands efter att Estland frigjort sig från Sovjetunionen, som antagligen

Estland sålt till Amerika, vilket försåg ryssarna med motiv till att spränga och sänka fartyget med 852 offer ombord. Regeringarna i Sverige, Estland och Finland försökte tysta ner hela saken för undvikandet av politiska och diplomatiska problem, men det fanns för många överlevare som hade hört båda explosionerna ombord, vilket inga regeringar i världen kunde bortförklara, och det fanns journalister som inte kunde acceptera att hela saken begravdes levande med så många oskyldiga offer för politisk fåfänga. Filmen är väl gjord, skådespelarna är utmärkta, särskilt Jürgen Prochnow och Greta Scacchi, och även Donald Sutherland har en liten men viktig roll som något av en spindel i nätet, men den som gör det största intrycket är kapten Arvo Kallas (spelas av Rein Oja), som råkar komma på en rysk spion ombord och genast vädrar fara, och när han hör de båda explosionerna vet han vad som händer, medan de andra i besättningen inte bryr sig. Hans vidare öde, så som det skildras i filmen, kan ha varit sant. Det är bara en av många återstående frågor kring denna avsiktliga katastrof som aldrig har besvarats och allra minst av någon regering.

Rött och svart (*Le rouge et le noir*, 1954)

Självedstruktivitets stolthet

Stendhal (Henri Beyle, 1783-1842) var en mycket svår och diskutabel författare och ytterst kontroversiell, vilket han var mycket väl medveten om själv, då han aldrig väntade sig att hans böcker skulle sälja, vilket de inte gjorde heller, medan han förutsåg att folk skulle läsa honom efter 50 år, vilket de gjorde. Han fascinerades av människans svaghet för det irrationella och hade en förkärlek för att studera bisarra människoöden som störtade sig själva i olycka bara för spänningens skull, i synnerhet om de var helt medvetna om att det inte var bra för dem. I "Rött och svart" förekommer det ständiga självmordsdiskussioner, och även om det inte begås något självmord i romanen, så är båda damerna definitivt suicidala, medan Julien Sorel själv bevisar och demonstrerar sin stolthet med att underkasta sig dem och nästan frossa i deras suicidala naturer. Han älskar Madame de Renal verkligen, och hon älskar honom, och på filmen gör de ett mycket övertygande par, då Danielle Darrieux och Gerard Philipe är perfekta för dessa roller, och båda gör nästan större heder åt dem än vad de förtjänar. Hon är det som slutligen förintar honom och det avsiktligt, och han tar konsekvenserna och måste helt enkelt göra vad han kan för att i sin tur förinta henne i en praktfull operamässig uppvisning i självedstruktivitet. Stendhals karaktärer är inga ideal, de är snarare osympatiska, (det var han som uppfann begreppet 'egotism',) men samtidigt är de beundransvärda för sin konsekvens och kompromisslöshet. Han skrev väldigt få romaner, de hör till de mest märkliga och bisarra i världslitteraturen, men de kommer alltid att förbli fascinerande. Claude Autant-Lara har lyckats bra i gestaltningen och förståelsen för Stendhalsyndromet, och filmen är framför allt ytterst stilistiskt behagfull och vacker med de höga estetiska kvaliteterna förhöjda av den utsökta musiken av René Cloérec, en annars helt okänd kompositör, medan musiken här är nog för att tillförsäkra honom en plats i evigheten. Kort sagt, det är en ovärderlig och unik produktion för sin estetik och utsökta skönhet, som ger heder både åt misantropen Stendhal, skådespelarna och regissören i realiserandet på film av denna extraordinära studie i mänskliga ödeslabyrinter.

Gaité Parisienne (*The Gay Parisian*, 1941)

En peruviansk turist kommer bort sig i nöjesvirolarna i Paris

Detta är troligen den roligaste balettfilm som någonsin gjorts, man kan se den om och om igen hur många gånger som helst, varje gång finna den lika utomordentligt spirituellt och njutbart nöjsam och varje gång upptäcka nya detaljer i den översvämmade rikedom av

infall och aldrig tröttna på den. Den är bara 20 minuter lång, men i dessa 20 minuter händer det så mycket och är så mycket sammanpressat, det är en oavbruten virvelvind av rörelse med så många olika intriger, det förekommer till och med ett dramatiskt slagsmål i mitten i vars svartsjukedrama hela ensemblen blir inblandad, men fastän allting verkar vara i fullständigt kaos från början till slut, så är det inte så, utan allt hänger samman i en genialisk koreografisk komposition, och hela koreografin är av Leonid Massine, som själv dansar huvudrollen – en peruviansk turist i Paris för första gången som helt blandas bort i själva hjärtat av alla nöjen i Paris koncentrerat till ett enda ställe. Filmen är inte bara ett koreografiskt mästerverk utan även ett regimässigt sådant. Regissören var Jean Negulesco, en rumän som sedan utmärkte sig i en lång rad av mästerverk i ständigt nya genrer, ungefär som Billy Wilder, som heller aldrig upprepade sig. Centralpunkten här är dock Leonid Massine som leder dansandet med sprudlande humor hela vägen, nästan som en akrobat och jonglör, och han är den som gör hela tillställningen till en oemotståndligt uppsluppen gedigen komedi. Jag såg den redan som barn på Boulevard, det var min första balettfilm, jag kunde aldrig glömma den, och efter 60 år har jag återfunnit den på nätet och kan återigen fröjdas och njuta för fulla muggar av detta överväldigande färggranna danskalas till Offenbachs oöverträffade sprittande melodik.

The Wall (1982)

Grundläggande realism och autenticitet hela vägen i Warszawaghattot

John Hersey är en stor författare som gjorde sig bemärkt efter det andra världskriget med framför allt "En klocka för Adano", en oförglömlig klassisk film från krigets Italien som främst påvisade en djup mänsklighet. För denna bok om Warszawaghattots verklighet och historia har han använt sig av autentiska dagböcker och överlevandes berättelser, så att boken och filmen kan sägas vara så nära autentisk som en skildring därav kan vara, och den har till och med filmats i Warszawa. Den är mera övertygande än Andrzej Wajdas stora film om samma skeende, men detta är ingen storfilm utan en TV-serie, precis som "Förintelsen", "Krigets vindar" och andra stora TV-skildringar av det andra världskriget, medan endast Polanskis "Pianisten" här kan tävla med övertygande autenticitet, som också den gjordes på en verklighetsskildring. I sin helhet är det en stor produktion med fin musik och framträdanden, i synnerhet av Eli Wallach och Tom Conti, och den håller konsekvent ypperlig stil och tempo hela vägen – man kan utan svårighet se hela serien utan avbrott i 2,5 timmar i ett svep. Det förekommer inga spekulationer, inga antaganden, ingen romantisering, utan det är bara rak realism hela vägen, så att den borde anbefallas som ett måste, mer så än "Förintelsen" och "Krigets vindar" som är mest fiktiva, såsom en viktig vittnesbörd om fakta i det andra världskriget.

Dibuk (1937)

Intern inblick i judiskt liv i en tidlös dimension av Polen

Denna liknar ingen annan film, medan den som kommer närmast är Paul Wegeners "Der Golem" från 1920, det är samma sorts täta mystik som insveper hela handlingen och alla dess människor, liksom en saga fastän allting är verkligt – Rabbi Löw var en verklig legendarisk personlighet i Prag, men detta är ingen stumfilm, det är den mest berömda och troligen största film på jiddisch som någonsin gjorts, och fastän allt är fantasi och spekulation, så är alltsammans samtidigt en mycket judisk verklighet, och dess berättelse är universell i dess behandling av ödets underliga vägar. Två mycket nära vänner lovar varandra, att om den ena får en son och den andra en dotter, så skall de bli gifta med varandra när de växer upp.

De får faktiskt en son och en dotter, men de får aldrig chansen att se dem växa upp, medan barnen instinktivt känner att de tillhör varandra, medan dotterns rika adoptivföräldrar sätter stopp för deras förhållande, med förödande konsekvenser på lång sikt. Det är i själva verket en monumental tragedi men uppklädd i ett otroligt och omfattande skådespel av många människor, festligheter, ceremonier, danser, sånger, stora evenemang och överväldigande passioner, medan det är musiken som är det mest imponerande. Det är som om musiken var det dominerande elementet i alla dessa polska judars liv, och filmen ger ett mycket starkt intryck av musikens synnerliga vikt i alla skeden av judiskt liv. Filmen är oförglömlig i sin överväldigande rikedom av känslor och intryck, den unika filmatiseringen av gudstjänster, celebreringar och ceremonier inne i själva synagogan, – kort sagt, allt i denna film är exceptionellt fantastiskt.

Gan (1953)

En hustrus svåra situation i Japan när hon får reda på att hennes man har en annan fru också

En ung vacker och känslig kvinna luras till ett äktenskap med en procentare genom sin moder, som vill ha procentaren till sin svärson för att bli av med sina skulder, och hon menar att procentaren är änkling. Det är han inte. Hans fru är fortfarande närvarande och har två barn med honom, och när den nya hustrun och den tidigare får veta om varandra, och den nya bruden inser att hon blivit lurad, börjar filmen bli verkligt intressant. Hon undviker konsekvent den tidigare hustrun av ren skräck för hennes rättmätiga bitterhet, medan hennes förödmjukande situation blir ständigt mer outhärdlig för henne. Samtidigt befinner sig procentaren i en svår och tragisk situation själv, och till allt detta kommer komplikationen av en ung medicine student när han och den unga frun finner varandra. Det är en mycket mänsklig historia om mycket mänskliga dilemman filmad med utsökt finkänslighet, där regissören lyckas få fram aktörernas hela känsloliv med deras ytterst trängda och outlösta passioner utan att de egentligen demonstrerar dem, allt är under fullständig behärskning i det konsekvent fina hantlaget och utsökta stilen i fulländat japanskt artisteri, till vilket även kommer den trollbindande sagolika cinematografin och den innerligt intagande musiken som bidrar till att fullkomna detta cinematografiska mästerverk och höja det till samma magiska nivå som Kenji Mizoguchis "Ugetso monogatari" ("Sagor om en blek mystisk måne efter regnet") från samma år. Det är ingenting annat att säga om detta än att summera alla intrycken till 100% av perfektion – det är en japansk Madame Butterfly i en perfekt japansk version utan opera och dramatiska klimaxer men i stället desto mer delikat och vacker i sin fulländade mänskliga innerlighet och känslighet.

Hemligheten med Beethovens femte symfoni (2016)

Dirigenten Eliot Gardiner avslöjar Beethovens ideologiska hemligheter

Detta är inte bara en film för alla musikälskare, utan alla som över huvud taget har någon uppfattning om musik borde ha stor behållning av denna äventyrliga och turbulenta upptäcktsresa i ett av världens mest berömda och spelade musikverk. Han kommer att avslöja massor av saker om den stackars döve Beethoven som du aldrig hade en aning om. Och han är rätt man att göra det, för han går verkligen på djupet i grottorna i underjorden av Beethovens dolda gömslen i hans sjäsliv, då hans noggrannhet aldrig förnekar sig själv – han har tidigare skrivit en omfattande bok om Bach på 700 sidor. Detta verk är lättare att smälta, då det bara är en film och utomordentligt underhållande som sådan, då han har journalisten Ian Hislop med sig, som hjälper både honom och dig som den perfekta vägledaren – du kommer till och med att få uppleva hur han letar efter Beethovens otömda

potta under hans piano. Kort sagt, det är en perfekt musikfilm för information och instruktion, du kommer att älska den och fastna fascinerad vid dess uppenbarelser från början till slut, och det är en film värd att bevara för framtida referenser.

Galopperande majoren (1951)

Absurt hängiven det omöjliga, men inte utan leverop

Henry Cornelius komedier är pålitliga i sitt genuint goda humör hos hela mängden av skådespelare, och i hans filmer tenderar de att samlas i hurrande skaror. I denna film är grejen den, att alla framgångar inträffar genom tillfälligheter, ingenting är egentligen avsiktligt, Basil Radford förestår en butik för små husdjur, som hamstrar och kanariefåglar, och ingenting mer, när walesaren Hugh Griffith kommer förbi för att driva in pengar, och det ser ganska dystert ut från början i en tröstlös industristadsdel av London dessutom. Men Basil har en dotter, och hon är filmens solsken som inspirerar alla med entusiasm trots alla olyckor på vägen. De köper en tävlingshäst, och det blir fel häst på köpet, den springer bort och anlitas av en filminspelning som målar den i fel färger, så att den blir oigenkännlig för ägarna, och så transporteras den långt bort från London, och så fortsätter det – racet är i gång och slutar i samma stil i fullständigt uppenbart nederlag, som genom en tillfällighet slutar i motsatsen, men inte utan en hel del nervsöndertrassande trassel på vägen – Hugh Griffith själv måste till slut bäras ut på en bår. Den slutliga hästkapplöpningen, som utgör finalen, måste vara något av det mest vidunderliga i den vägen i hela filmhistorien, då den verkligen överskrider alla gränser. Men det goda humöret besegrar allt, det är en hejdlös ständigt stegrande karusell, som riskerar att aldrig kunna stanna i sin virvlande fart mot ständigt vidare haverier, men slutligen måste man finna sig lika nöjd och glad och uppspelt som någon av alla de hundratals delägarna i syndikatet för en omöjlig kapplöpningshäst.

Den lilla juden med fiolen (Jidl mitl fidl, 1936)

På luffen i Polen före kriget från fest till fest under oavlatligt felande

Molly Picon är den ledande flickan som slår sig samman med sin pappa och två andra musiker för att vandra runt på landet i Polen och spela på fester, barer, bröllop och andra tillställningar, och som från första ögonblicket stjälar hela föreställningen och behärskar hela filmen med sin betagande charm och sitt oemotståndliga spel, sin uttrycksfulla mimik och sin fantastiska musikaliska lyrik – som skådespelerska påminner hon mest om Giulietta Masina i filmer som "La strada", men Molly Picon är dessutom definitivt en primadonna på scenen, om dock en mycket pittoresk sådan men inte mindre för det. Musiken i filmen är genomgående underbar och konsekvent framförd med inspiration och äkta spelglädje, och även historien är lika charmig och förtjusande som vilken episod som helst ur "Fiddler on the Roof". Hon spelar fiol, pappan spelar kontrabas, hennes bästa vän spelar också fiol, han framför ett stort solo i den mest lyriska delen av filmen, medan den fjärde musikanten spelar klarinett. De njuter av livet i sin fattigdom, övernattar i lador och kommer ofta i gräl med lokalt folk och med varandra – det är den första stora konflikten som leder till bildandet av kvartetten. Filmen är genomgående uppsluppen och lycklig, den strålar av gott humör från början till slut, och efter 84 år har den förvärvat en kvalitet av tidlöshet i sin enkla universella humanitet i den förnöjsamma och anspråkslösa njutningen av livets nödtröft och förhålligandet av livets enklaste goda sidor.

And Then We Danced (2019)

"Dansen är själva Georgiens själ..."

Detta är en fascinerande inblick i själva essensen av danskonsten som det yttersta fysiska uttrycksmedlet för konst genom kroppen, när man får följa en ungdoms utveckling i sin passion för dansen, där han naturligtvis måste möta kriser på vägen till framgång, i synnerhet genom frestelser, när en konkurrent dyker upp vid danslektionerna som gör honom äran stridig om hans position som ledande dansör; men i stället för att bli rivaler blir de bästa vänner, vilket är filmens avgörande vändning i en mycket intressant riktning, då den blir mera en historia om relationsproblem än om rivalitet och tävling, och det är relationerna här som gör filmen psykologiskt högtintressant; medan den samtidigt presenterar cinematografiska underbarheter och mirakler, genom i synnerhet den stora bröllopssekvensen i slutet av filmen. Framför allt presenteras den georgiska speciella danskonsten i allehanda utsökta uppvisningar i lika fascinerande och trollbindande sekvenser som i någon stor balettfilm, och man blir verkligen insatt i den georgiska andan och dess levande själ i danskonsten. Denna film är ett måste för alla dansentusiaster.

Paris mysterier (1957)

Chockerande interiörer i träsket av Paris undre värld under 1840-talet

"Paris mysterier" var den mest ökända och berömda av Eugene Sues tre stora romaner, där den andra var "Den vandrande juden" och den tredje "De sju dödssynderna", som delvis är hans intressantaste arbete. "Paris mysterier" är en sorts pejling och undersökning av den undre världen i Paris, uppfylld av allsköns ruskigt folk, en del vanföra och vanskapta, nästan som i ett frossande i sådana överdrifter som i Victor Hugos "Notre Dame de Paris" med dess demonstrationer av allsköns rännstensfolk. Det är många personer involverade i denna komplicerade och överbelastade roman, där centraltemat är några adliga personers forskning efter förlorade barn i underjorden, som gått förlorade i okända öden genom slarv och olycksöden, och det förekommer ett antal teatraliska dödsscener med vanligen ångerfulla damer. En av de mest förfärliga mördargestalterna i världslitteraturen spelar en framträdande roll i denna ganska vidriga och avskyvärda roman i sin groteska förskräcklighet, då han inleder filmen med ett mord och avslutar den med ett annat. Skurkarna är åtskilliga för att inte säga myllrande i denna tillställning, och några förekommer till och med i finare salonger, medan dock de förlorade barnen slutligen återfinns och till och med finner varandra. Fastän det är en betydande kriminalroman långt före sin tid är den mycket ytlig, det förekommer ingen psykologi att tala om och ingen karaktär har något intressantare djup, då Eugene Sue i huvudsak koncentrerat sig på att bara framställa så grovt chockerande scenerier som möjligt med mycket action utan mening. Det förekommer dock några utomordentligt praktfulla krogscener i filmen, som är mycket underhållande i sitt återskapande av Paris undre värld på 1840-talet, alltså i en värld för 180 år sedan som var mycket olik den vi har idag, med dess kriminalitet så mycket mera oförblommerad och öppen då än vad brottsligheten är idag.

Train of Events (Liverpoolexpressen, 1949)

Mänskliga öden i samband med en tågolycka

Denna tåg historia är så mycket bättre än alla mängden av vanliga tågthrillers, alla utmärkta i sin väl genomförda spänning, medan detta inte är någon thriller utan liknar närmast en

dokumentär, då den helt naturligt skildrar fyra olika historier om människor ombord på tåget och deras öden genom olyckan. Den karaktär man kommer att minnas bäst är förmodligen Peter Finch i sin första roll som en Shakespeareskådespelare i en verkligt tragisk roll, då han förlorat sin själ och sitt liv i krigets sex år av trauman och dessutom ideligen blivit bedragen av sin hustru. Hans historia är ett drama i sig, medan de andra tre ödesskildringarna är lättare att smälta, historien om själva lokföraren och hans familj och vänner, historien om en fåfång dirigent och hans divalater, hans solist och hans hustru, filmens komediinslag, och historien om en tysk krigsflykting och hans trauman från Tyskland som fortfarande förföljer honom. Framför allt är filmen och dess story mästerligt komponerad, det förekommer inga skarvar mellan episoderna fastän den regisserats av tre olika regissörer, utan allt flyter naturligt samman, fastän ingen av de fyra episodernas personer vet något eller har något att göra med de andra episodernas huvudpersoner. Det förekommer också en kriminalinspektör, spelad av Michael Hordern, med andra poliser i släptåg. Filmen är gjord i olika dimensioner, en är Shakespeareteatern, en är lokförarens hem, och en annan är flyktingens desperata omständigheter. Det hela är ett pärlband av underbara cinematografiska innovationer, och musiken bidrar till dess imponerande kvalitet. Detta är en film att njuta av och beundra – och dessutom är den bra för utvecklingen av ens empati.

De blodiga sköldarna (Alfred the Great, 1969)

Kärlek och terror, krig och brutal politik, lössläppt barbari och en bra historia

Jag såg denna film när den var ny för 50 år sedan, och den gav samma imponerande intryck nu som den gjorde då, genom sin rekonstruktion av två stora blodiga slag på 800-talet och dess genuint primitiva karaktär i sin trohet till 800-talets omständigheter och miljö – det är den här sortens ödsliga landskap med olidliga väderförhållanden som man alltid förknippat med dramer som "Kung Lear" och "Macbeth", och filmens bästa scen är när Alfred kidnappat sin son och de kommer bort sig inne i skogen och stormen... Filmen må vara historiskt inte helt exakt, men liksom Shakespeares historiska dramer är den ett behjärtansvärt försök att återskapa stor historisk dramatik med nödvändig idealisering och romantisering för att göra tillställningen tacknämlig för publiken; och framför allt är skådespeleriet ypperligt hela vägen här, liksom även musiken, som fastän modern och romantisk ändå träffat rätt ton. David Hemmings som den kungliga arga unga mannen (efter att han gjort Mordred i "Camelot") är alldeles perfekt, Michael York gör bättre ifrån sig än någonsin som de förskräckliga danska vikingarnas ledare, Ian McKellen gör ett tidigt och mycket sympatiskt framträdande som fredlös, medan Prunella Ransome som den hårt prövade unga drottningen kanske gör det största intrycket och är den som verkligen utvecklar en karaktär. Så upplevde jag det redan för 50 år sedan, och hon upprepade detta intryck 50 år senare medan filmen under tiden nästan lyckats tillgodogöra sig en tidlös karaktär, fastän den skildrar en relativt kort tidsperiod under 870-talet för mycket länge sedan. Kort sagt, filmen är ett bestående mästerverk för alla tider i sitt lyckade försök att återskapa den vilda vikingatiden. Många har försökt göra detta, men av alla vikingafilmer är denna nästan den enda helt övertygande.

Älskad av tre män (La tendre ennemi, 1936)

Detta är en av Max Ophüls mest genialiska skapelser, sprängfylld av gott humör och kvickhet, i en polyfon historia som slår knut på sig själv i ett kaleidoskop av infall, och ändå hänger allt ihop i vad som måste vara en av de mest strålande komedier som någonsin gjorts på film. Det handlar om en stor fest till firandet av en förlovning av en rik flicka med en

välsituerad borgare, och det är hennes mor som arrangerar det hela. Utan att vara inbjudna anländer två spöken till tillställningen, som känner att de inte kan försumma ett sådant tillfälle, då de båda känt modern i livet. Den ena är hennes bortgångna man, och den andra är hennes förolyckade älskare. Fastän de är hur döda som helst deltar de på sitt sätt i festen och passar på att njuta av både champagne och konjak. Två betjänter blir nästan medvetna om deras existens, då de förvirras av dörrar som går av sig själva och ljudet av en champagneflaska med smällande kork som tycks öppna sig själv. Det visar sig att dessa båda män inte var helt lyckliga med kvinnan de älskade, dråpliga äktenskapsscener förevisas i återblickar med äktenskapsproblem lagda löjligt i dagen, och älskarens dilemman, en cirkusartist som tuktrade tigrar, vilket inte slutade så väl. Medan de diskuterar och delar sina frustrationer över brudens moder dyker ett tredje spöke upp, som ger dem en uppsträckning för att de förtalar en så dygdig kvinna, och det visar sig att han kände henne före någon av dem. Ett flygplan spelar också en viktig roll i allt detta, då det flygs av dotterns hemliga älskare, den olyckliga dottern, som inte alls vill gifta sig med den rika goddagspilten. De tre spökena bestämmer sig för att göra något åt saken, och till slut så lyckas de äntligen på något sätt nå modern, den kvinna de alla tre har älskat, och hon avgör saken, även om det egentligen sker helt omedvetet.

Filmen är alltigenom ett underverk av cinematisk inventionsförmåga och samtidigt ett mästarpöv på psykologi, och alla personerna presenteras med den vanliga typiska Ophülska ironin med varm humor, och det finns många mycket dråpliga scener och detaljer. Musiken är perfekt anpassad till allt detta, den skiftar ständigt både i melodier och rytmik, och man känner igen många av 30-talets dominerande melodismycken. Kort sagt, detta är ännu ett av Max Ophüls många mästerverk, och i vissa avseenden det mest briljanta av dem alla.

Alla dessa filmer finns tillgängliga på nätet.

Några milstenar, november 2020

10	Gun Lanciai 100 år.
20	Gene Tierney 100 år.
22	Terry Gilliam 80 år.
28	Friedrich Engels 200 år.
29	Busby Berkeley 125 år.
30	Virginia Mayo 100 år.

Göteborg den 8 november 2020

Min mor skulptrisen Gun Lanciai hemma i sin verkstad 1970,
100 år 10 november, 1920-2013.

https://sv.wikipedia.org/wiki/Gun_Lanciai